ների։ Ամբոխը կանչում էր. „կեցցէ մեծ քաղաքացին“։ Երկաթուղու սենեակները զարդարվում էին ծաղիկներով, իսկ մայրերը մօտեցնում էին իրանց երեխաներին Գամբետտային, խնդրելով նրանց համբուրել։ Երկաթուղու կայարանի վրա Կահօրի մէջ Գամբետտային ընդունեցին քաղաքագլուխը, պոլիցիական պրեֆեկտը և երեւելի մարդու ծերունի հայրը, որոնց հետ Գամբետտա կառք նստեցաւ։ Քաղաքի բոլոր բնակիչները հետեւում էին կառքին, որ անցնում էր զօրքերի մէջ։ Գամբետտային այցելեցին քաղաքի բոլոր նշանաւոր պաշտօնական և մասնաւոր մարդիկ։ Նրա բնակարանը շրջապատված էր ամբոխով, որ անդադար կանչում էր „կեցցէ Գամբետտա“։ Գիշերը քաղաքը լուսաւորված էր։ Ի պատիւ Գամբետտայի այցելութեան՝ կահօրցիները մեդալ են կտրել։ Այն տան վրա, որտեղ ծնվել է Գամբետտա, մի տախտակ է կպցրած այդ անցքը յիշեցնող մի գրութեամբ։ Պատերազմական մինիստր գեներալ Ֆարր հրամայել է բոլոր զօրքերին զինուորական պատիւ տալ Գամբետտային։

Գամբետտայի արտասանած ճառը Կահօրի մէջ կատարելապէս խաղաղասէր բնաւորութիւն ունէր։ Նա մերժեց տարածված լուրերը իբր թէ ինքը կամենում է առաջարկել իր գերիշխանութիւնը և որ պատերազմական դիտաւորութիւն ունի։ «Ֆրանսիան խաղաղութիւն է ցանկանում, ասել է Գամբետտա։ Հանրապետականները նոյնն են ցանկանում, ինչ որ Ֆրանսիան, այսինքն կարգապահութիւն և խաղաղութիւն, ազատութիւն և առաջադիմութիւն։“

Լիօնի մէջ նորերումս կոմունիստների ժողով կայացաւ, որին մասնակցեցին մօտ 1200 մարդ։ Բանալով ժողովը՝ նախագահը ասաց. «Մեծ քաղաքացի Լուիզա Միշել դեռ չէ եկել։ Մինչև նրա գալը ես ձեզ կը ներկայացնեմ նոյն Պաուլա Մինկին, որին պրոկուրորական իշխանութիւնը հալածում է Մարսելի մէջ։ Պաուլա Մինկ, բարձրանալով ամբիոնը, սկսում է խօսել „հաստ բուրժուա“ Գամբետտայի մասին, որ կամենում է իշխանութիւնը իր ձեռքը գցել, բայց որի դէմ գործ կը դնվին նիհիլիստների յայտնի միջոցները, այսինքն ճայթող ռումբեր։ Այնուհետեւ Պաուլա Մինկ նկարագրում է Մարսելի ժողովը, որտեղ նա „Թոյլ և անզօր կինը“ երկու ժամ շարունակ ձեռքին բռնած ունէր կարմիր դրօշակը, ստիպելով պոլիցիականներին մկան ծակերի մէջ թագնվել։ „Մարսելի մէջ, շարունակում է Մինկ, մենք աղմուկ էինք գցում, անկարգութիւններ էինք անում, բայց մեծ բաւականութիւն չը ստացանք, որովհետեւ ոչ ոք չէր ընդդիմադրում։ Այժմ ինձ հալածում են, հինգ կէտերի մէջ մեղադրելով, և կամենում են ինձ բանտարկել։ Միայն թէ ինձ Մարսելի մէջ են փնտռում, մինչդեռ ես այստեղ եմ։ Ահա ինչ է նշանակում խաբել պոլիցիականներին։“ Պաուլա Մինկին ժողովը կարմիր փունջ ընծայեց։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Բեռլինից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, իշխան Բիսմարկ, իր պարլամենտական երեկոներից մէկի ժամանակ, բանւորներին դժբաղդ դէպքերի դէմ ապահովելու օրինագծի մասին նկատել է, թէ նա կաշխատի, որ պետութիւնը անպատճառ մասնակցի այդ գործին։ Եթէ օրինագիծը այժմ չընդունվի պարլամենտի մէջ, նա առաջիկայում նոյնութեամբ նորից կառաջարկվի։ Համբուրգ քաղաքը Գերմանիայի մաքսային դաշնակցութեան հետ միացնելու մասին իշխան Բիսմարկ ասել է, որ նա կիրագործի իր այդ դիտաւորութիւնը, չը նայելով պարլամենտի ընդդիմադրութեանը և վճիռներին։

Գերմանական պոլիցիան արգելեց բանւորների ժողովը, որ պէտք է քննէր բանւորներին ապահովելու օրինագիծը։ Այսպիսով սոցիալական վերանորոգութիւնները սկսելուց առաջ բանւորների և իշխան Բիսմարկի կառավարութեան մէջ անբաւականութիւն պատահեց։ Շատ բանւորներ կալանաւորված են։

Գեոտինգենի մէջ նշանաւոր անկարգութիւններ պատահեցին փոքրական մի կարգադրութեան պատճառով, որի համեմատ կաֆէները պէտք է 12 ժամին փակվէին։ Գիշերը ուսանողները յարձակվեցան պոլիցիականների վրա, իսկ հասարակութիւնը պաշտպանում էր ուսանողներին։ Կառավարութիւնը ստիպված էր զօրքեր ուղարկել կարգապահութիւնը վերականգնելու համար։

Պօզնանի մէջ պոլիցիան պատերից գճլեց հետեւեալ բովանդակութեան ազդարարութիւններ. „Մահ հրէաներին, ուրբաթ մայիսի 27-ին գիշերվայ 12 ժամին այստեղ ոչ մի հրէայ կենդանի չի մնայ“։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աւստրիայի Խորվատիա նահանգում կանանց իրաւունքների հարցը մի նոր քայլ արաւ։ «Polit. Corr.» լրագրին գրում են Զագրէբից, որ առաջիկայ քաղաքային և նահանգական ընտրութիւնների մէջ կանայք էլ կը մասնակցեն։ Ընտրողական ցուցակների մէջ, որոնք հրատարակված են Զագրէբում 3200 ընտրողների թւում գտնվում են 805 կանայք։

—Սպանիայի մայրաքաղաքում, Մադրիդում, այս օրերս ուսանողները մի մեծ հանդէս կատարեցին Կալդէրօնի 200 տարվայ յօբելեանի յիշատակին։ Հանդէսը շարունակվեց չորս ժամ։

—Աւստրիայի Լվօվ քաղաքում կազմվեցաւ մի մասնաժողով նիւթապէս օգնելու համար հարաւային Ռուսաստանից գաղթական հրէաներին, որոնք փախվեցան այդտեղ եղած ջարդից։ Նուիրատուութիւնները շատ առատ են լինում։ Մասնաժողովի գլխաւոր մասնակիցները լեհացիներն են։

—Ալժիրիայում յայտնվեցաւ մի ընդարձակ դաւադրութիւն։

—Պաուլա Մինկ անունով կինը, որ ղեկավարում էր հակառուսական ցոյցերը Մարսէյլում, լեհացի գաղթական Մեկարսկու աղջիկն է։

—Էմիլ դը-Ժիրարդէնի տեղ, որ նորերումս վախճանվեց, ֆրանսիական ազգային ժողովի պատգամաւոր ընտրվեց հանրապետական Անատոլ դը-Լաֆորժ։ Սրա հակառակորդները միապետական ուղղութեան «Soleil» լրագրի խմբագիր Հերվէ և արմատական Գիւբուա աննշան ձայներ ստացան։

—Բուլգարիայի Աղէքսանդր իշխանը որոշ կերպով հարց է դրել բուլգարական ազգային ժողովին. կամ ինքն, կամ սահմանադրութիւնը։ Նա պահանջում է իր համար եօթ տարվայ լիազօր իրաւունքներ, իսկ եթէ չընդունվեն այն փոփոխութիւնները որ նա առաջարկում է սահմանադրութեան մէջ, այն ժամանակ նա կը հրաժարվի գահից։ Կարծում են որ ազգային ժողովը կը մերժի իշխանի առաջարկութիւնները։ Ասում են թէ իշխանը գործում է յետադէմ ուղղութեամբ Գերմանիայի, այսինքն իշխան Բիսմարկի թելադրութեամբ։ Բուլգարիայի մի յայտնի կուսակցութիւնը աշխատում է միացնել Բուլգարիայի իշխանութիւնը արեւելեան Ռումէլիայի հետ։ Այդ շարժումը աւելի և աւելի ընդարձակութիւն է ստանում։

—Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում ընդունված է Գամբէտտայի առաջարկութիւնը ցուցակներով ընտրութեան ձեւի մասին։ Բայց ցուցակներով ընտրութեան օրինագիծը մեծ արգելքի է հանդիպել Սենատի մէջ։

—«Presse» լրագրում կարդում ենք որ Ակսակովի յօդուածը, որ ուղղված էր բուլգարական ինտելիգենցիայի դէմ, շատ վատ տպաւորութիւն ունեցաւ Բուլգարիայում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՄՕՍԿՎԱ, 24 մայիսի։ Այսօր հաւաքվեցան համալսարանի մէջ պատգամաւորներ Ռուսաստանի բոլոր տեղերից Պիրոգովի յօբելեանի պատճառով։ Թագաւորը և Բարձրագոյն այլ անձինք ողջունեցին Պիրոգովին հեռագիրներով։ Պատգամաւորները ներկայանում էին մինչև երեկոյեան 5 ժամը։ Պիրոգով պատասխանեց մի ճառով։

ՓԱՐԻԶ, 24 մայիսի։ Օրանից հեռագրում են, որ հեռագրական վերակացու Բրենգար իր ուղեկիցների հետ սպանված է Ֆրենդի և Ժերվիլի մէջ։ Սպանվածները 26 մարդ են։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 75 կ., երկրորդ 94 ր. 50 կ., երրորդ 94 ր. 37 կ., չորրորդ 94 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 225 ր. 50 կ., երկրորդ 218 ր. արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 93 ր. 50 կ., երկրորդ 93 ր. 75 կ., 37 կ., երրորդ 93 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 45 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,53 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 209 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 258 ֆրանկ 50 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Այս խօսքերով նա դուրս հանեց սուրհանդակին մեծ ճանապարհից, տարաւ դէպի մի նեղ շաւիղ, որ անցնում էր թփապատ բլուրների միջով և յետոյ ճիւղաւորվում էր դէպի զանազան կողմեր։ Սուրհանդակին ես ծանօթ լինելով այդ ճանապարհը, շնորհակալութիւն յայտնեց սափրիչի բարի խորհրդի համար, ասաց, ինքը ամենեւին չէր մտածել այդ մասին։

Այդ խօսակցութեան ժամանակ հիւսը կանգնած էր սուրհանդակի ետեւի կողմում. երբ վերջինը շարժվեցաւ, կամենում էր գնալ, նա ձեռքը առագութեամբ տարաւ դէպի իր ուսից քարշ ընկած տոպրակը, և նրա միջից ուրագի հանելը ու սուրհանդակի գլխին մի սաստիկ հարուած տալը՝ մի րոպէի գործ եղաւ։

Շուարած, սասանված սուրհանդակը ձեռքը տարաւ դէպի ատրճանակը, որ քարշ էր ընկած նրա գօտիից։ Այդ միջոցին սափրիչի աշակերտը դանակը խրեց նրա կուրծքի մէջ։ Նա ընկաւ գետին։ Հիւսը զօրեղ ձեռքով դիակը քարշեց ճանապարհի մի կողմը, ծածկեց թուփերի մէջ, նախապէս նրա ծոցից հանելով նամակը, որ նա պիտի տանէր Ֆաթալի-խանին, բերդի պաշտպանութեան համար օգնութիւն խնդրելու։

Արեւը արդէն մայր էր մտել. երեկոյեան խաւարը բաւական թանձրացել էր։ Երթեւեկութիւնը դէպի ամեն կողմ դադարած էր։ Երեք ուղեւորները, որպէս թէ կատարել էին մի սովորական գործ, հանգիստ, անխռով կերպով շարունակեցին իրանց ճանապարհը։

—Եթէ լոյս լինէր, ես շատ կը ցանկանայի այդ նամակը կարդալ, ասաց հիւսը։

—Առանց կարդալու էլ, ես կարող եմ ասել, թէ նրա մէջ ինչ գրված կը լինի, պատասխանեց սափրիչը։—Մեզ հարկաւոր էր այսքան միայն, որ այդ նամակը Ֆաթալի-խանի ձեռքը չը հասնէր։—Մենք ուշանում ենք, եղբայրներ, մի փոքր ոտքներիդ ուժ տուեցէք, աւելացրեց նա։

Նրանք հասան բերդը, երբ գիշերից բաւական անցել էր։ Բերդի մէջ տիրում էր խորին լռութիւն, երբեմն միայն լսելի էին լինում գիշերապահ պահապանների զգուշացնող ձայները։ Բոլոր դռները կողպված էին. անկարելի էր ուրիշ տեղից ներս մտնել. բարձր պարիսպները միանգամայն անմատչելի էին կացուցել աւաղակների այդ որջը։

Նրանք դիմեցին դէպի բերդի մի կողմում ընկած ձորը, որի խորութեան միջով անցնում էր Հալիձորի սրնթաց գետը։ Գետի ափերի վրա ձորի երկարութեամբ, տարածվում էին գեղեցիկ, մրգաբեր այգիներ և ձեռատունկ ծառեր, որոնք այժմ ծածկված էին գիշերային խաւարի մէջ։ Այստեղ մէկին որոնում էին նրանք։

—Բրժի... բրժի... կոչեց սափրիչը այնպիսի մի ձայնով, որպէս հոգատար տանտիկինը կոչում է թուփերի մէջ կորած, մոլորված հորթին։

Հորթը չը յայտնվեցաւ։ Սափրիչը կրկնեց իր կոչնակը։ Այդ միջոցին հեռուից լսելի եղաւ հորթի ձայնը՝ «բա՜-այ»... և մի մարդ, որ ծածկված էր ծառերի մէջ, դուրս եկաւ իր թագստի տեղից, մօտեցաւ երեք ուղեւորներին։

—Վերջապէս եկաք դուք, ասաց նա հազիւ լսելի ձայնով.—հոգիս դուրս եկաւ սպասելուց, ինչու այդքան ուշացաք։

—Ճանապարհին մի փոքրիկ գործ ունեցանք խանի սուրհանդակի հետ, այդ խլեց մեզանից մի քանի րոպէ, պատասխանեց սափրիչը։—Դու այն ասա, ո՞ր կողմից պիտի տանես մեզ։

—Ուղիղ բերդի դռնից, ասաց անծանօթը,—և ինքը դռնապանը կը բաց անէ դուռը։ Եկէք իմ ետեւից, ես ամեն բան սարքել եմ...

Բոլորը միասին սկսեցին դիմել դէպի բերդի գլխաւոր դուռը։

Եթէ մէկը ցերեկով տեսնելու լինէր այդ անծանօթ մարդուն, իսկոյն կընդունէր նրան բերդի տէր խանի ֆէրրաշներից մէկի տեղ։ Նրա թէ հագուստը և թէ զէնքերը այդ էին ցոյց տալիս, թէև նա այժմ խօսում էր հայերէն այնքան վարժ կերպով, որպէս կը խօսի ամեն մի սիւնեցի հայ։

Երբ հասան բերդի գլխաւոր դռանը, անծանօթը սկսեց բաղխել դուռը, ձայն տալով այժմ թուրքերէն լեզուով.

—Հասան, բաց արա։

Հասանին թէև հրամայված էր գիշերը ոչ ոքի առջև չը բաց անել դուռը, բայց խանի ֆէրրաշները բացառութիւն էին կազմում. իսկ նա աւելի կարգ պահպանելու համար, ներսից հարցրեց.

—Գիշերվայ անո՞ւնը։

—«Աղաւնի», պատասխանեց անծանօթը. *)

Լսելի եղաւ ծանր բանալիի դառնալու ձայնը և չուռով ահագին դարվազէի դռնակը բացվեցաւ։ Անծանօթը ներս մտաւ, նրան հետեւեցին միւսները։ Բացի դռնապանից այնտեղ կային մի խումբ պահապաններ։ Մի մեծ լապտեր լուսաւորում էր մուտքը։

—Դրանք ովքեր են, հարցրեց դռնապանը, ցոյց տալով երեք ուղեւորների վրա։

—Մոռացայ, ես առաւօտեան այս տեղից դուրս գալու ժամանակ քեզ ասեցի. Հասան, ես գնում եմ, բայց գիշերը կրկին կը վերադառնամ, զգուշ կաց, որ դուռը շուտ բաց անես։—Ասեցի՝ խանի կնոջ ատամները ցաւում են, գնում եմ մի սափրիչ կանչելու։ Հիմա տեսնում ես, դա սափրիչն է, դա նրա աշակերտն է, դա էլ մի հիւս է, որ խանի համար փայտից մի այնպիսի սատանայական բան պիտի շինէ, որ նրանով ահագին քարեր կարելի է նետել թշնամիների վրա, երբ մեր բերդը պաշարելու լինեն։

Թէ խանի կնոջ ատամների ցաւը և թէ բերդի պաշարումը այնպիսի կարեւոր բաներ էին, որ երկուսին էլ պէտք էր շուտափոյթ օգնութիւն հասցնել։ Մանաւանդ Հասանին աւելի գրաւեց այն «սատանայական բանը», որ պիտի շինէր հիւսը, և իր հաւանութիւնը յայտնելով, ասաց.

—Այդ լաւ բան է, եթէ մի այսպիսի բան չը լինի, այն ժամանակ մեր բերդը Աստուած ազատէ...

Երեք ուղեւորները անծանօթ մարդու հետ հեռացան դռնապանից, բայց փոխանակ խանի տունը գնալու, կորան բերդի խուլ փողոցների մէջ, որ պատած էին գիշերային խաւարով։

(Կը շարունակվի)

---

*) Պարսկաստանում մինչև այսօր պահպանվել է այդ կարգը. բերդապահը ամեն օր նշանակում է գիշերվայ անունը և որպէս պարօլ հաղորդում է ոստիկանութեան գործակատարներին։ Երբ գիշերը փողոցներում հանդիպում են մի մարդու, որ չը գիտէր գիշերվայ անունը, իսկոյն կալանաւորում են նրան։